

Nitel Sosyal Bilimler/Qualitative Social Sciences

Yıl:2024, Cilt:6 Sayı:1
Year:2024, Vol:6 Issue:1

<https://doi.org/10.47105/nsb.1419748>

Makale Türü/Article Type: *Araştırma/Research*

Atıf/Citation: Balamir, F. (2024). Anlam arayışında bir yol: Alfa çalışma programı üzerine etnografik bir inceleme. *Nitel Sosyal Bilimler*, 6(1), 49-74. <https://doi.org/10.47105/nsb.1419748>

Anlam Arayışında Bir Yol: Alfa Çalışma Programı Üzerine Etnografik Bir İnceleme

^aFigen Balamir¹

Dr. Öğr. Üyesi., İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı, Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı, Iğdır Üniversitesi, Iğdır, Türkiye

Öz

Bu çalışma, Ankara'da etkinlik gösteren bir Protestan kilisesi olan Ankara Kurtuluş Kilisesi'nde gerçekleştirilen saha araştırmasına dayanmaktadır. Çalışmada, katılımcıların çoğunluğun benimsediği bir dinî gelenekten ayrılarak “sayıca az” bir gruba mensup olmayı nasıl deneyimledikleri temel problem olarak belirlenmiştir. 2022 yılının Ekim ayından başlayarak 2023 yılının Nisan ayı sonuna kadar devam eden araştırmada, kilisede Doğu Bayramı ve pazar ayınlarına de katılım sağlanmıştır. Araştırma süresince, her hafta salı akşamı kilisenin düzenlemiş olduğu tanıtım faaliyeti olan “Alfa Çalışma Programı” adlı etkinliğe katılımcı gözlemci olarak katılarak saha notları yazılmıştır. Katılımcıların içinde buldukları dinî gelenekten vazgeçme nedenleri, iman etme süreci ve sonrasında yaşadıkları değişimleri; yeni çevreleriyle olan ilişki biçimleri onların kendi ifadeleri ve saha notları eşliğinde analiz edilmiştir. Dini gruplarla ilgili nitel yaklaşım kullanılarak gerçekleştirilen çalışmalar “orada” neler olduğu sorusuna yanıt aramak için elverişlidir. Bu çalışmada, derinlemesine görüş elde edebilmek için sahada uzun süre kalmayı gerektiren etnografik desen kullanılmıştır. Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan alınan etik kurul raporuna dayanarak on kişiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bunlardan ikisi dışındaki tüm görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayda alınarak sonrasında yazıya geçirilmiş, ardından gözlem notları eşliğinde analiz edilmiştir. Araştırmada Kutsal Kitap'tan referanslarla zenginleştirilen şifa, dua, affetme ve sevgi gibi kavramların grup üyelerinin yeni dinlerine bağlılıklarını sağlayan pekiştiriciler olduğu görülmüştür. Araştırmada öne çıkan bir diğer sonuç da günümüzde ekonomik ve psikolojik olarak birçok sorun ile yüzleşen modern birey için dinin sığınak olarak işlev görmeye devam ettiğidir.

Anahtar kelimeler: Din değiştirme, nitel araştırma, etnografi, Protestanlık, Hristiyanlaşma olgusu.

A Way in the Pursuit of Meaning: An Ethnographic Analysis of the Alpha Study Program

Extended Summary

Individuals seek meaning in their lives through various avenues, with religious forms being one prominent method. Within their chosen religion, people may adopt different interpretations or convert to a different faith altogether. Traditional theories of secularization have been challenged by new religious movements in the West and developments in the Islamic world, leading sociologists like Peter Berger to revise their theories. This study addresses the often-overlooked phenomenon of Christianization in Turkey, a country where the majority of the population is Muslim and a party with an Islamist identity is in power. While some academic studies suggest that Turkish society is becoming secularized, this research argues that religion remains significant to individuals, whether through Islam or Christianity.

Despite religious conversion becoming a topic of sociological interest since the 1970s, there is a lack of studies on this subject in Turkey. This research aims to fill this gap by focusing on individuals in Turkey who have left Islam to adopt Christianity. Ankara Kurtuluş Church, a Protestant church in Ankara, was chosen as the research site. The study, which began in October 2022 and concluded in April 2023, explored the participants' experiences of leaving Islam and adopting Christianity. Due to the qualitative nature of the research, the findings are specific to the participants and cannot be generalized.

This ethnographic study aimed to deeply explore the participants' worlds of meaning. The researcher attended the church's Nativity Feast, Sunday worship services, and the Alpha Study Programme, a promotional activity held every Tuesday evening, and wrote field notes as a participant observer. Access to the church and its activities was easy, with participants and staff being welcoming and attentive.

Following ethical approval from Ankara University, semi-structured interviews were conducted with ten participants. Eight interviews were recorded, transcribed, and analyzed along with observation notes, while two were documented through short notes as the participants did not consent to recording. Interviews took place in locations chosen by the participants, such as churches and cafes.

The study analyzed the participants' reasons for leaving Islam, the changes they experienced during and after conversion, and their integration into their new religious community. This research found that Participants' ties with Islam were damaged for various reasons before conversion. Some began a spiritual quest, while others converted after meeting a Christian. The Alpha Study Programme played a crucial role in helping participants adapt to Christianity. This eleven-week program covers different topics weekly and encourages participants to express their thoughts and feelings, fostering mutual information exchange and strengthening group bonds. Concepts like healing, prayer, forgiveness, and love, enriched with biblical references, reinforced participants' commitment to Christianity. These concepts provided well-being and inner peace. Religion, whether Islam or Christianity, continues to function as a refuge for individuals facing economic and psychological challenges.

In summary, this study highlights the importance of religion in providing meaning and support to individuals, even in the face of societal changes and challenges. It underscores the need for policies and programs that recognize the role of religion in individuals' lives, offering support and integration for those undergoing religious transitions.

Keywords: Conversion, qualitative research, ethnography, Protestantism, Christianization phenomenon.

Giriş

Günümüzde, genel olarak geleneksel yapıların sınırlandırmalarından görece özgürleşmiş modern birey ekonomik, psikolojik veya sosyal birçok sorunla yüzleşmek durumundadır. Öte yandan, küreselleşme veya göçlerin de etkisiyle birçok inancın bir arada bulunduğu çokkültürlü toplumlar meydana gelmiştir. Bazı sosyologlara göre bu çoğulculuk içerisinde bireyler dinden uzaklaşmaktadır. Bazılarına göre ise din tesirini kaybetmemiş, aksine hiç olmadığı kadar tesirlidir.

Bu çalışma, Türkiye’de içinde buldukları İslami gelenekten ayrılarak, Hristiyanlığı benimseyen bireyler özelinde gerçekleştirilmiş nitel bir araştırmaya dayanmaktadır. Küçük gruplarla ilgili derinlemesine görüş elde etmek amacıyla gerçekleştirilen nitel araştırmalar son yıllarda Türkiye’de de yaygınlaşmaya başlamıştır. Nitel yaklaşımda kullanılan desenlerden biri olan etnografik bir çalışma için, uzun süre araştırılan grup ile yoğun etkileşimde bulunulmalıdır. Etnografik desen ile yürütülen bu araştırmada da grubun anlam dünyasını keşfetmek amaçlandığından Ankara Kurtuluş Kilisesi’nde gerçekleştirilen Alfa Çalışma Programı etkinliğine ve kilisenin pazar ayinlerine iştirak edilmiştir.

Araştırmanın temel problemi, bireylerin çoğunluk bir dinî gelenekten ayrılarak “sayıca az” bir gruba mensup olmayı nasıl deneyimledikleri şeklindedir. Bu amaçla Ankara Kurtuluş Kilisesi araştırma sahası olarak belirlenmiştir. 2022 yılının Ekim ayında başlayan çalışma, 2023 yılının Nisan ayı sonuna kadar devam etmiştir. Bu süreçte kilisenin “Alfa Çalışma Programı” adlı etkinliğine katılarak saha notları tutulmuştur. Aynı zamanda kilisenin Doğu Bayramı ve Pazar ayinlerine de katılımcı gözlemci olarak katılım sağlanmıştır. İlerleyen zaman içerisinde, belirlenen 10 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kilise, kafe ve restoran gibi mekânlarda gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılara araştırmanın amacından bahsedilerek, katılımcı onam formu sunulmuş ve gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Etik kurallar gereği çalışmada katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamıştır.

Makalede çok boyutlu olan din değiştirme olgusu belli başlıklarla ele alınmaktadır. Öncelikle modern toplumda dinin konumuna odaklanılmış, ardından din değiştirme olgusundaki yaklaşımlara değinilmiştir. Bulgular kısmında katılımcıların din değiştirme hikâyeleri üzerinden onların bu süreci nasıl deneyimledikleri gözlem verileri eşliğinde anlaşılmasına çalışılmıştır. Sonraki kısımda, Ankara Kurtuluş Kilisesi bünyesinde gerçekleştirilen tanıtım ve eğitim faaliyeti olan Alfa Çalışma Programı adlı etkinlik betimlenmiştir.

Yedi aylık zaman aralığında gerçekleştirilen araştırma sürecinde sahada bazı kavramların öne çıktığı görülmüştür. Şifa, dua, affetme ve sevgi gibi insan psikolojisine olumlu çağrışımlar yapan bu kavramların katılımcıların kendilerini ifade etmelerinde önemli araçlar olduğu gözlemlenmiştir. Diğer taraftan içeriği Kutsal Kitap’tan referanslarla zenginleştirilen bu kavramların grup üyelerinin yeni dinlerine bağlılıklarını sağlayan pekiştiriciler olduğu görülmüştür.

Çalışma sonucunda Müslümanlıktan vazgeçen bireylerin hayatlarında yeni inançlarının yeri ve onların inançlarını içselleştirme aşamaları örneği üzerinden, dinin modern toplumda güçlü bir anlam sistemi olarak varlık gösterebildiği, bireylerin dinden uzaklaştığına dair yapılan genel yorumların gözden geçirilmesi gerektiği, geleneksel bağlarından uzaklaşarak yalnızlaşan birey için dinin sığınak işlevi görmeye devam ettiği savunulmaktadır. Ayrıca çalışmada geleneksel olarak kuşaklararası aktarılan dinin sorgulanarak başka bir dini benimseme şeklinde de olsa bireylerin anlam dünyalarını şekillendirdiğini düşündüren sonuç elde edilmiştir. Bu durumda modern toplumda dinin konumunda meydana gelen değişime bakılması konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

Modern Toplumda Din

Günümüzde birçok sosyolog, klasik sekülerleşme paradigmasını eleştirerek dinin insan hayatında etkinliğinin devam ettiğini savunmaktadır. Örneğin Danièle Hervieu-Léger'e (2000) göre modernite, bireylerin atalarıyla bağı koparmıştır. Bu kopuştan din de etkilenmiştir. Ancak kurumsal din etkisini kaybetmiş olsa da bireysel olarak dinin etkinliği devam etmektedir. Modernleşme ve kentleşmeyle birlikte geleneksel bağlarından kopan birey, din benzeri oluşumları benimseyebilir. Bu da geleneksel anlamda dinî inanca sahip olmasa da bireyin hala inanmaya devam ettiğini göstermektedir. Diğer taraftan din, modern toplumda aileden aktarılan değil bireysel olarak tercih edilen bir olgu haline gelmiştir. Başka bir ifadeyle, modernleşmenin temel bileşenlerinden olan rasyonelleşme, sekülerleşme ve bireycilik geleneksel inançları zayıflatmıştır. Toplumlar 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren anlam ve kimlik krizi yaşamış, içinde buldukları din anlayışından memnun olmayan bireyler yeni arayışlara yönelmişlerdir. Bunun sonucunda yeni kutsallıklar ve yeni dindarlıkları temsil eden dinî hareketler ortaya çıkmıştır. Bu tabloya bakıldığında, modernleşmede alınan mesafeye paralel olarak dinin öneminin azalacağı şeklindeki sekülerleşme teorileri ciddi anlamda sarsılmıştır (Kirman, 2022, ss. 22-23). Thomas Luckmann da (2016) günümüzde kurumsal dine bağlılığın azaldığını, ancak çeşitli dindarlık şekilleri ile dinin bireysel formunun hala canlı olarak varlık gösterdiğini savunarak klasik sekülerleşme tezini sorgulamaktadır. Peter Berger (2011), Kutsal Şemsiye (Sacred Canopy) adlı çalışmasında şemsiye metaforu kullanarak geçmişte insanların dinin kuşatıcı çerçevesi altında yaşadığını, oysa günümüzde bu şemsiyenin parçalandığını savunmaktadır. Ona göre artık din tercih edilebilir veya reddedilebilir bir fenomen haline gelmiştir. Bryan Wilson (2015) ve Steve Bruce (2015) gibi sosyologlar ise modern toplumların sekülerleştiğini ve dinin bilimsel ilerlemeler neticesinde etkinliğinin azaldığını savunmaktadırlar. Türkiye özelinde ise modernleşme ve sekülerleşme tecrübesinin batıdaki seyrinden farklılığı göze çarpmaktadır. Buna dayanarak, Türkiye'nin seküler bir toplum haline geldiğine dair yorumlara temkinli yaklaşılması gerekmektedir. Çünkü yapılan araştırmalara bakıldığında eğitim, siyaset ve hukukta yeniden kutsallaşma emareleri görülmektedir (Cengiz, 2020, s. 59). Bazı çalışmalar bireylerin dinden uzaklaştığına dair veriler ortaya koyarken (Dilben, 2021; Ertit, 2015, 2019); inanç, ibadet, ekonomi ve siyasi alanlarda Türk halkının din ve sekülerleşme arasında çeşitli gerilimler yaşadığını savunan araştırmalar da bulunmaktadır (Akşit vd.,

2020). Kurumsal dinin dışında bazı spiritüel akımlara olan ilginin arttığına dair veriler de göz önüne alındığında (Cengiz vd., 2022), Türkiye’de yekpare bir dindarlaşma veya dinden uzaklaşma şeklindeki yorumda bulunmak için aceleci olunmaması gerekmektedir.

Özetle, Türkiye’de dini algılayış ve yaşayış anlamında bir dönüşüm yaşandığı gerçeği, dinin bireylerin hayatındaki etkisinin ortadan kalktığı sonucunu doğurmamaktadır. Yapılacak farklı boyuttaki araştırmalar bu dönüşüm dinamiklerinin daha sağlıklı anlaşılmasına olanak tanıyacaktır. Nitekim, Türkiye’de dindarlaşma veya dinden uzaklaşmadan bahsetmek zor görünmektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Hristiyanlaşma olgusu ise Türkiye’deki dini yapının farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. Böyle karmaşık bir manzaranın anlaşılmasına katkısı olacağını umduğumuz için din değiştirme olgusuna odaklanmak gerekmektedir.

Din Değiştirme Olgusu

Bireylerin daha önce benimsedikleri inançlarından vazgeçerek başka bir dine bağlanması olarak da tarif edilen din değiştirme (religious conversion) kavramı, aslında yeniden toplumsallaşmadır. Diğer bir ifadeyle kişilik sisteminin, dinî inanç ve pratikleri de içerecek şekilde yeniden yönlendirilmesidir. Aynı zamanda, kendini inançsız olarak tanımlayan bireyin içinde bulunduğu dinî geleneğin kurallarını benimseyerek “dindarlaşması” şeklindeki dinî değişim de bu kapsamda değerlendirilmektedir (Kirman, 2016, s. 79-80). Din değiştirmek, çoğunlukla sosyal çevreyi ve ailevî bağları da etkileyen sancılı bir süreç olup dini otoriteye meydan okumayı da gerektirebilir. Ayrıca din değiştirmek eski bağları kopartırken yeni bağlılıklar meydana getiren radikal bir dönüşümdür (Katznelson ve Miri, 2016, s. 3).

Çeşitli bireysel ve toplumsal nedenleri olan dinî değişimin psikolojik nedenleri daha çok insanın anlam arayışı, zihinsel tatmin, kimlik bunalımı ve travmatik tecrübeler olabilir. Toplumsal nedenler ise telkin, sosyal etkileşim, eski dine dair tepkiler ve evlilik kaynaklı olabilmektedir (Hökelekli, 2001, s. 293-300).

Dünyadaki dinî canlanma ve yeni dinî hareketlerin belirmesiyle beraber din değiştirme olgusu, 1970’li yıllardan itibaren sosyolojinin ilgilendiği bir olgu haline gelmiştir (Kirman, 2010, s. 79-80). Konu hakkındaki akademik çalışmaların yaygınlaşmasıyla dinî değişimi açıklayan kuramlar da çeşitlenmeye başlamıştır. Bunlar arasında en sık kullanılan “rasyonel seçim”, “görelî yoksunluk” ve “kaynak mobilizasyonu” kuramlarıdır (Kirman, 2022, s. 107-174). Zorlu ve karmaşık bir süreç olan din değiştirmeyi, Batılı akademisyenler çeşitli bakış açılarıyla analiz etmiştir (Gooren, 2010, s. 69-113). Örneğin John Lofland ve Rodney Stark (1965), dinî değişime sebep olan faktörleri çeşitli kategoriler altında incelemişlerdir. Buna göre, din değiştiren bireyler öncelikle hayatlarında kalıcı ve keskin birtakım gerilimler yaşamıştır. İkinci olarak, bu bireyler önceki dinlerinde karşılaştıkları problemlere yine din dairesinde kalarak çözüm üretmeye çalışırlar. Ancak onlar sorularına eski dinlerinde tatmin edici cevaplar bulamamış olmalarına rağmen o dine bağlı kalmaya devam ederler. Bu tatminsizliğin devam etmesi de bireyleri arayışa yönlendirdiğinden, bireyler karşılaştıkları bir kişi veya girdikleri bir

çevre vesilesiyle din değiştirmeye karar verirler. Bu aşama, dinî değişiminden önceki son noktadır. Bundan sonra benimsenen yeni din içerisindeki bireylerle kurulan derin bağlılık gerçekleşmektedir. Bu bağlılık yeni dini benimseme yoğunluğunu artırırken, eski dine olan bağlılığın da gevşediği hatta koptuğu aşamayı da beraberinde getirir. Birey, yeni dine bağlılığının devam etmesi için bu din mensuplarıyla yoğun etkileşim halinde olmalıdır (Lofland ve Stark, 1965).

Lofland ve Stark'ın ortaya koyduğu çerçeve, bu araştırmadaki din değiştirme sürecini yorumlanmasına yardımcı olabilir. Çünkü din değiştirmek, yalnızca bireyin yaşamış olduğu birtakım içsel sebeplerden kaynaklanmayıp bireyin içerisinde bulunduğu sosyal koşulların da etkisiyle ilerleyen ilişkisel bir süreçte gerçekleşir. Rambo ve Farhadian (1999), din değiştirmeyi sistematik bir modele göre analiz ederek yedi aşama belirlemiştir. Buna göre din değiştirme iç içe geçen yedi aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalar şunlardır: 1. Bağlam (Context): Bağlam, dinî dönüşümün gerçekleştiği ortam ve zamandır. 2. Kriz (Crisis): Hastalık veya ölüm gibi kişisel krizler olabildiği gibi, sömürgecilik faaliyetleri gibi dış kaynaklı krizler de dinî dönüşüme sebep olabilmektedir. 3. Arayış (Quest): Bireyin yaşadığı çeşitli krizler onu bir arayışa götürebilmektedir. Bu aşamada bireyin sevdiği birinin din değiştirmesi teşvik edici olabilir. Diğer taraftan, ülkedeki çoğunluğun dinini benimsemek ekonomik veya statü açısından kazançlı olduğu durumlar da din değiştirmeye etki eder. 4. Karşılaşma (Encounter): Bireyin yeni dindeki misyoner kişilerle karşılaşması dinî dönüşümü sağlayabilir. 5. Etkileşim (Interaction): Bireyin yeni dindeki ritüel ve inançları öğrenerek benimsemesi, onun yeni dine devamlılığını ve uyumunu sağlar. 6. Bağlılık (Commitment); Din değiştiren kişinin yeni dine bağlılığını diğerlerinin huzurunda veya kamuya açık bir şekilde duyurmasıdır. Araştırmalar, insanların grup önündeki itiraflarının inancı pekiştirdiğini göstermiştir (Rambo ve Farhadian, 1999, s. 23-34). Din değiştiren insanların hayatlarındaki bazı radikal değişiklik anlatıları oldukça önemlidir (Asad, 1996, s. 266). Çalışma sahasında da gözlemlenen bu tür anlatılar, bir yandan benzer süreçlerden geçen diğer katılımcıların kendilerini ifade etmelerine fırsat verirken diğer taraftan da bu deneyimlerin anlatılması onları birbirine yaklaştırmaktadır.

Saha araştırması sırasındaki gözlem verileri ve katılımcı hikâyelerine bakıldığında, yukarıdaki teorik çerçevelerle çizilen dönüşüm aşamalarının bu çalışmada da genel olarak geçerli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'deki inanç manzarasına yönelik çalışmalara bakmak uygun olacaktır. Yapılan bir araştırmaya göre, Türk halkının yüzde 92,3'ü kendisini Müslüman olarak tanımlamaktadır. Aynı araştırma verileri, kurumsal dinden uzaklaşmanın ve bireysel bir dinî yönelimin varlığını da ortaya koymaktadır (Ete ve Yargı, 2023). Ayrıca bu araştırma verileri, dinin Türkiye'deki dönüşümünün anlaşılması açısından da dikkat çekicidir. Türk toplumunda geleneksel değerlerin hala etkin olduğu bilinse de dinin bireysel boyutunun görece yeni olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, Türkiye'de kurumsal dinden uzaklaşarak bireysel dinî anlayışa doğru eğilimin kuvvetlendiğini ortaya koyan veriler de bulunmaktadır (Çevik, 2023). Diğer taraftan kurumsal dinin resmî ve statik yapısını

kendi mizacına uygun görmeyen birçok birey, farklı spiritüel oluşumlara dâhil olmakta ve yaşantılarına yine “dinî” bir alanda anlam katmaya çalışmaktadırlar (Cengiz vd., 2022).

Özetle, çeşitli sebeplerle “din yorgunluğu” yaşayan insanların farklı tercihleri bulunmaktadır. Bu kişiler, dinden tamamen uzaklaşmakta veya yine dinî dairede kalmakla beraber başka bir dini benimsemektedirler. Bir diğer tercih edilen anlayış da bireysel din anlayışıdır. Bireysel bir din anlayışı, kurumsal dinin çeşitli yönlerden eleştirisiyle başlayıp o din dairesinde kalmak suretiyle bireyin dünyasında ona ait özel bir dindarlık türü olarak tarif edilebilir. Bu tür dindarlık, “Bir anlam ve aidiyet duygusu arayışının ifadesi şeklinde görülebilir” (Furseth ve Repstad, 2011).

Bu noktada, Türk toplumunda görülen dinî değişimin anlaşılmasına din değiştirme olgusunun nasıl bir katkı sağlayacağına dair analiz önem arz etmektedir. Türkiye’de konu ile ilgili literatüre bakıldığında yeterli çalışmanın bulunmadığı görülmektedir. Yapılan iki doktora çalışmasından birisi Celal Çayır’ın (2008) “Türkiye’de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri”; diğeri ise Yusuf Sinan Zavalı’ın (2011) “Türkiye’de Hristiyan olan Müslümanlar: Psiko-sosyolojik Bir Araştırma (1990-2010)” başlıklı çalışmalarıdır. Görüldüğü gibi literatürde kısıtlı bir şekilde yer alan bu konuda daha fazla nitel çalışmaya gereksinim bulunmaktadır. Bu araştırmanın gerek yöntem gerekse analiz açısından alana katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, din gibi karmaşık yapılar hakkında derinlemesine anlayış elde etmek için uygun olduğu düşünülen nitel yaklaşım tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar Jose Casanova’nın (2014) ifade ettiği gibi, “Kamusal bir dinin farklı tiplerinin ampirik örneklerini göstermeye yardımcı olur” (s. 14). Dine karşı dışarıdan yapılan analitik yorumlar yanıltıcı olabileceğinden, içeriden ve o dinî benimseyenlerin kendi ifadelerini göz önüne alarak yapılan izahlar daha sağlıklı sonuç verecektir. Zira nitel araştırmaların en temel özelliği, insanların sosyal dünya ile etkileşimde bulunurken gerçeği nasıl inşa ettikleri konusunu merkezine almasıdır. Araştırmacı, bir fenomenin anlamını o fenomene katılanlara göre anlamaya çalışmaktadır (Merriam, 2018, s. 22). Nitel yaklaşımda, araştırma problemine göre çeşitli araştırma desenleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada da grubun anlam dünyasını keşfetmek için, grupla yoğun temas gerektiren etnografik desen kullanılmıştır. Özellikle dini gruplarla ilgili yapılan etnografik çalışmaların birtakım zorlukları bilinse de (Balamir, 2023a), yetkin bir araştırmacı bu sorunların üstesinden geldiği takdirde değerli veriler elde edilebilecektir.

Mülakat yapmak katılımcıların kendilerini ifade etmeleri açısından önemli olsa da araştırmacının iyi bir gözlemci olması da gerekmektedir. Araştırmacı, sözel olmayan ifadeleri anlamalı, mülakat yapılan mekânın bile söylenenleri belirleyeceğinin farkında olmalıdır (Patton, 2018, s. 27). Araştırma sürecinde, gözlem verilerini desteklemek amacıyla katılımcıların kendilerini ifade etmelerine olanak sağlaması açısından farklı zamanlarda belirlenen on kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme

yapılmıştır. Bu kişilerin, İslamiyet'ten ayrılarak Hristiyanlığı benimseyen ve Alfa Çalışma Programı adlı etkinliğe düzenli katılım sağlayan kadın ve erkeklerden oluşmasına dikkat edilmiştir.

En kısası bir buçuk saat süren görüşmelerin ikisi dışında, diğerleri ses kayıt cihazına kaydedilerek daha sonra deşifre yapılmış ve belirli temalar ortaya çıkarılmıştır. Görüşme öncesi katılımcı onam formu katılımcılara gösterilerek araştırma konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Onlara istedikleri taktirde görüşmeyi sonlandırabilecekleri konusunda güvence verilmiştir. Etik Kurul İzin Raporu (Ek-1) Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan alınmıştır (Tarih: 19.12.2022 sayı 282).

Patton'ın (2018) belirttiği gibi "alana girme", çalışılan insanlarla kişisel ilişkiler kurmayı, onlara yakın olmayı ve empati kurmayı gerektirir. Araştırmacı alanda aktif olarak bulunarak her pratiğe katılmalı, ellerini işin içine sokup kirlenmelidir (s. 48). Bu nedenle araştırmanın başından sonuna kadar grubun her etkinliğine ve ayinine katılım sağlanarak saha notları yazılmıştır.

BULGULAR

Araştırma Sahası ve Katılımcılar

Ankara Kurtuluş Kilisesi, 1985 yılında kurulmuş Ankara'nın en eski Protestan kilisesidir. Araştırma sahasını belirlerken ulaşım konusunda da kolaylık olması için Ankara Kolej'de bulunan bu kilisenin uygun olacağı düşünülmüştür. Bir apartmanın giriş katındaki küçük dükkân kilise olarak kullanılmaktadır. Fiziksel yetersizliğinden dolayı pazar ayinleri, kilisenin birkaç bina ilerisinde bulunan bir düğün salonunda gerçekleşmektedir. Pazar ayinlerine katılım fazla olduğu için ayinin yapıldığı mekânda görevli üniformalı iki üç polisin beklediği görülmüştür. Her pazar sabahı saat on birde başlayan bu ayine katılanlar çoğunlukla Türkler olsa da az sayıda Türkçe bilen farklı ülke vatandaşları da bulunmaktadır. Ayin, kilisenin Instagram ve YouTube sayfasından eşzamanlı olarak yayınlanmaktadır.

Katılımcılar şunlardır:

Ahmet: 34 yaşında olup bir mekânda müzisyen olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda kilisenin günlük işlerini yapmaktadır. Ahmet, Hristiyanlığı benimsemeden önce İslam'dan oldukça uzak bir yaşantıya sahip olduğunu anlatmıştır.

Alex: 24 yaş, özel sektörde çalışmakta olan Alex de yeni dininden önce İslami herhangi bir yaşantısı bulunmadığını söylemiştir.

Güven: 25 yaşında olan Güven ise ilahiyat fakültesinde öğrencisidir. O, çocukluğundan itibaren dinî eğitim aldığını belirtmiştir.

Ömer: 27 yaşında doktor olan Ömer de Güven gibi İslami eğitim aldığını söylemiştir.

Musa: 46 yaşındadır ve özel sektörde çalışmaktadır. Musa, Müslüman iken namaz-oruç gibi ibadetleri yerine getirmese de Allah inancına sahip olduğunu, hatta bir ara tasavvufa ilgi duyduğunu ifade etmiştir.

Gülşen: 45 yaşında sekreter olan Gülşen, Hristiyanlığı benimsemeden önce dindar bir Müslüman olduğunu, ibadetlerini düzenli olarak yerine getirdiğini, hatta Allah'a daha yakın olabilmek için bazı tarikatların toplantılarına katıldığını anlatmıştır.

Yakup: 35 yaşında spor eğitmeni olarak çalışan Yakup, Hristiyan olmadan önce muhafazakâr bir Müslüman olduğunu söylemiştir.

Işık: 23 yaşında editör olarak çalışan Işık ise Müslüman iken hem ailesinden hem de okuduğu imam hatip lisesi gibi örgün eğitim kurumlarından dinî eğitim almıştır.

Ekrem: 29 yaşında esnaf olan Ekrem de Müslüman iken düzenli olarak namaz-oruç gibi ibadetleri yerine getirmese de kendisini inançlı olarak tanımlamıştır.

Melek: 25 yaşında, diyetisyen olarak bir hastanede çalışan ve muhafazakâr bir aileye sahip olan Melek, Hristiyan olmasında erkek arkadaşının etkisinin olduğunu söylemiştir. Ancak Hristiyanlığı benimsemeden önce arayış içerisinde olduğunu ifade etmiştir.

Hikâyeler

Katılımcıların hikâyelerine bakıldığında, Hristiyanlığı benimsemelerinde farklı motivasyonlar göze çarpmaktadır. Bu motivasyonları temalara ayırarak incelemek konuyu daha anlaşılır kılacaktır.

Yalnızlık ve Çaresizlik Duygusu

Katılımcılardan Gülşen ve Ahmet, geçmişlerinde travmatik bazı zorluklar yaşamışlardır. İman etmelerinde bu yaşantılarının etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin kötü bir evlilik geçirmiş Gülşen, boşanma sürecindeyken kiliseyle karşılaşmış ve iman etme süreci başlamıştır.

“Sınava giderken Kurtuluş kilisesinin önünden geçiyordum. Birden aklıma dua istemek geldi. Kendimi o kadar yalnız, o kadar kötü hissediyordum ki ailem yok yanımda, evliliğim bitmiş, mahkemeler ve avukatlarla uğraşıyorum tek başıma. Kapıyı çaldım. Bir kız çıktı. Dedim ki: ‘Sınava gidiyorum da. Duaya ihtiyacım var. Benim için dua eder misiniz?’ O da ‘Tabi ki ederiz.’ dedi. İkinci gün yine sınava giderken kapıyı çaldım. Yine bir kız çıktı. Hemen kapının önünde dua etti benim için. O kadar rahatladım ki o zaman. Sınava girdim sekiz dersin yedisinden geçmişim. Bana o gün kız dedi ki ‘Pazar günkü ibadetimize gelir misin?’ Ben de ‘Tabi ki gelirim.’ dedim.” (Gülşen)

Ahmet de ailevî bazı sorunlar nedeniyle sokaklarda yaşamaya başlamış ve bu dönemde bazı zararlı alışkanlıklar edinmiştir. Hristiyan bir genç ile tanışmasıyla iman etme süreci başlayan Ahmet’in hayatı düzene girmiştir.

“Bir gün Güvenpark’ta otururken, bir genç yaklaştı ve Tanrı’nın beni çok sevdiğini ve eğer ona bir şans verirsem benim hayatımda yapacağı değişiklikten bahsetti. Başka bir gün kafede otururken bir genç kız oradaki kitaplıktan İsa Mesih ile ilgili bir kitabı göstererek ‘Bu kitabı şiddetle öneriyorum.’ dedi. O kızla konuştuk. Bir ev kilisesine gittim. Birkaç hafta oraya devam ettim. Bir süre sonra İsa Mesih’e iman ettim.” (Ahmet)

Bu iki katılımcı örneği üzerinden din değiştirme sebebini travmatik geçmişe bağlayarak sınırlandırmak eksik bir yorum olur. Zira, her travmatik bir geçmişe sahip olan birey din değiştirmeyebilir. Katılımcıların başlarından geçen bazı kötü olaylara bağlı olarak yalnızlık ve

çaresizlik duygusunun yoğun olduğu dönemde Hristiyan biriyle karşılaşma din değiştirme sürecini başlatmıştır.

Yoğun Şüphe ve Arayış

Bazı katılımcılar da mevcut dinî inançlarını sürdürürken aynı zamanda o inançla ilgili şüphe duymaktadırlar. Buna rağmen, dinden ayrılmayı düşünmeden alternatif bir din arayışına girmişlerdir. Bunlardan biri olan Güven de dindar bir aileye mensuptur. İstanbul’da bir imam hatip lisesinde öğrenim görürken okul dışı zamanlarda ailesinin isteği üzere bir vakfın Kur’an kursuna devam etmiştir. Anlattığına göre, liseden beri felsefe ve dinler tarihine olan ilgi ve merakı onu Hristiyanlık ile ilgili kitaplar okumaya yöneltmiştir. İlahiyat fakültesine Hristiyanlık hakkında doğru bilgi edinmek amacıyla başladığını söyleyen Güven, Kurtuluş Kilisesi’ne ulaşarak iman etmiştir. Başka bir katılımcı olan Işık da kendi ifadesiyle, “koyu Nakşibendi tarikatı mensubu” bir aileye mensuptur. İmam hatip lisesinde okurken İslamiyet hakkında bazı sorgulamaların kendisini İslam’dan uzaklaştırdığını, üniversite eğitimi için Ankara’ya geldiğinde ise bir arkadaşı aracılığıyla Hristiyanlıkla tanışarak iman ettiğini anlattı.

“Ben Sivas’ta okuyordum. Çok sevdiğim bir hocam vardı. Onunla daha çok konuşuyordum. Hatta onun sayesinde daha da ileriye gidebiliyordum sorularımda. Okul haricinde bize ileri düzey tefsir dersleri veriyordu. O hoca hem otoriter hem de sevgi doluydu. Bu hocamla konuştuğumda sorduğum sorulardan dolayı dinden çıkmamdan korkardı. Tabii ki araştırmamı sorgulamamı desteklerdi, ama çok ileri gitmemi istemez, benim ibadetime yoğunlaşmamı tavsiye ederdi. Buraya bir arkadaşım vesilesiyle ulaştım. İlk başta Hristiyanlığı çok merak etmedim. Ama belli başlı sorularım oluştu. Sonra İstanbul’da bir ev kilisesine gittim. Orada Hristiyanlık çok ilgimi çekti ve öğrenme motivasyonum arttı. Sadece İslam’ı bildiğim için bu benim için çok yeni bir şeydi. İstanbul’dan Ankara’ya dönünce açıkçası çok telaşlandım. Çünkü artık İstanbul’da değilim, öğrenmek istiyordum. Ancak nasıl ve nereden öğrenecektim. İlk araştırma aşamasıydı bunlar. Daha sonra da İncil sipariş etmişim internetten. Oradan bana ulaştılar ve istersem onlarla görüşebileceğimi söylediler. Aradığım şeyi buldum nihayet.” (Işık)

Işık, görüşmenin ilerleyen aşamasında daha çok Allah hakkındaki tanımlamaların kendisini şüpheye düşürdüğünü, onu daha çok tanımak ve yakınında hissetmek istese de Müslüman iken bunu yapamadığını; ancak Hristiyan olduktan sonra kendisini Rab ile yakınlaşmış hissettiğini söyledi.

Dindar bir ailesi olan Ömer, bir fen lisesinde öğrenciyken hafta sonları bir vakfın düzenlediği Kur’an, tefsir ve hadis gibi derslere katılıyormuş. Oradaki hocalarını sevdiğini söyleyen Ömer, bir süre sonra İslamiyet hakkında şüpheler duymaya başlayınca İslam’dan ve vakıf toplantılarından uzaklaşmış. Genel olarak Muhammed peygamberin hayatının kendisine inandırıcı gelmediğini söyledi. Ayrıca Kur’an’ın Allah kelâmı olduğu konusunda duyduğu şüphe onu İslamiyet’ten uzaklaştırmıştır. Ancak evrenin bir yaratıcısı olduğuna inandığından ateist de olamamıştır. Üniversitenin ilk yıllarında arkadaşlarıyla birlikte Ankara’daki çeşitli mekânları gezme etkinliğinde Kurtuluş Kilisesi ziyareti ve oradaki ortam onu etkilemiştir. Sonraki kilise ziyaretlerinin birinde iman etmeye karar vermiştir. Ekrem de kilise civarında bir adres ararken kilise önündeki çorba ikramının kendisini etkilediğini, öncesinde bu konuda herhangi bir arayışının olmadığını anlattı.

Katılımcıların Hristiyanlığı benimsemelerinde homojenlik görünmemektedir. Bazılarında bilinçli bir arayış; bazılarında ise Ahmet ve Ekrem’in hikâyesinde olduğu gibi tesadüfen karşılaşma

göze çarpmaktadır. Hristiyanlığı benimsemeden önce dinî şüphe duyan veya Müslüman iken mutmain olmayan, Işık, Güven ve Ömer'in durumunun din psikolojisinde de karşılığı bulunmaktadır. Buna göre dinî şüphe, "Apaçıklık ve kesinlik arzusunun, önceki inançla veya sebepleri karşılıklı ve denk olan iki inancın birbiriyle çatışması sonucunda ortaya çıkan, kararsız veya sabit olmayan ruh halidir. Şüpheden şuurlu imana ya da kararlı inançsızlığa geçiş, şartlara ve duruma göre, mümkün iki gelişme yoludur." (Hökelekli, 2001, s. 195). Bireyler, hayatının her döneminde dini şüphe duyabilmektedirler. Buna göre, yoğun dini eğitim alan bu katılımcıların da hayatlarının belirli bir aşamasında dinî şüphe duydukları anlaşılmaktadır. Kişi ne kadar dinî eğitim alırsa alsın bu psikoloji içerisinde bulunabilir.

Katılımcılar, iman etme aşamasında ve sonrasında bazı mistik tecrübeler yaşamışlardır. Bu tür deneyimleri her fırsatta anlatarak inançlarını birbirinin nezdinde teyit etmektedirler. Bunlardan biri olan Ahmet şunları söyledi:

"İlk dua ettiğimde ağzımdan siyah katran gibi bir sıvı aktı gitti. O zamana kadar hiç ağlamayan ben ağlamaya başladım. Şeytan ruhumu öğle esir almıştı ki. Günahı bana lezzetli bir meyve gibi sundu şeytan. Bu zehrin hiç farkında değildim."

Yakup İsa Mesih'i, Alex ise iman etmeden önce Meryem'i rüyasında gördüğünü anlattı. Gülşen de iman ettikten sonra dualarına Tanrı'nın cevap verdiğini, bazı sezgilere sahip olduğunu, ummadığı yerlerden kendisine maddi destek geldiğini, işlerinin zamanla yoluna girdiğini anlattı. O, bir defasında satın almak üzere bir eve bakarken sessizce İsa Mesih'e dua ettiğini, bir süre sonra bulunduğu odanın penceresine bir karganın gagasıyla vurduğunu, o anda Rab İsa'nın kendisine karga aracılığıyla mesaj ileterek o evi satın almaktan vazgeçmesini istediğini anlattı. Katılımcıların tamamı, iman etmeden önce Tanrı'nın kendilerine mesaj ilettiğini söylediler. Bu mesajlar genellikle gündelik somut problemlerin çözümüne yönelik olup onların yeni dinlerine bağlılığını artırmaktadır.

İslam'dan Vazgeçme Nedenleri

Katılımcıların Hristiyanlığı benimsemeden önce İslam ile bağlarının koptuğu görülmektedir. Bazı başlıklar altında bu konuyu inceleyeceğiz.

Değişen Tanrı ve Peygamber Algısı

Katılımcılar genel olarak, İslamiyet ve Hristiyanlığı Tanrı tasavvuru üzerinden karşılaştırarak kendilerini şefkat ve sevgi yönü ağırlıkta olana daha yakın hissetmektedirler. Örneğin Alex, İslamiyet'teki Tanrı'nın cezalandırıcı ve öfkeli olduğunu düşünmektedir. Ona göre İslamiyet'te Tanrı, "İçip içip eve gelip çocuklarına bağırıp çağıran despot bir baba" şeklindedir. Alex'in bu benzetmesi kendi babasını akla getirirse de görüşmenin başlarında ailesinden "eşitlikçi bir aile" olarak bahsetmesi bu ihtimali dışarıda bırakmamıza sebep olmuştur.

Babasından sevgi göremeyen ve parçalanmış bir aileye sahip olan Ahmet de Hristiyanlıktaki Tanrı'nın tüm insanları ayırt etmeksizin kucaklayan özelliğini vurguladı:

“Biz Mesih’te sevgiyi, merhameti görüyoruz. Tanrı sevgidir. Biz kulluk inancına dâhil değiliz. Kulluk hiyerarşi gerektirir. Ama biz Tanrıyla sevgi ilişkimiz var. Kur’an’da Tanrı ‘Yahudileri dost edinmeyin’ diyor. Halbuki Tanrı insanları ayırmamalı. Tanrı sevgi demektir bizde”

Musa da sevgiye vurgu yapmaktadır:

“Bizim Tanrı’mız diyor ki ‘Seveceksin. Kardeşini kendin gibi sev’ diyor. Sevgi sevgi sevgi... İki Tanrı arasında bir fark var yani.”

Yapılan bir araştırmada, 4. ve 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarındaki Allah kavramının işlenişinde Allah’ın korkutucu yönünün ön plana çıkartıldığına yönelik bulgular göze çarpmaktadır (Tan, 2023). Katılımcıların görüşleriyle karşılaştırıldığında Millî Eğitim Bakanlığı müfredatı başta olmak üzere, geleneksel dini eğitim metotlarında ön plana çıkartılan Allah algısının sorunlu olduğu görülmektedir. Daha çok cezalandırıcı, hesap görücü bir Tanrı algısı da acıdan kaçmaya yönelik eğilime sahip günümüz bireyinin, İslam’dan uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

Yukarıdaki görüşler, sahadaki diğer katılımcılar tarafından da yoğun olarak dile getirilmektedir. İnsan, her yaşta sevgiye ve şefkate ihtiyaç duyan bir varlıktır. Özellikle çocukluk döneminde bu ihtiyacı karşılanmayan birey, hayat boyu sevgi arayışını sürdürür. Genel olarak, sahadaki sevgi vurgusu geçmişte karşılanamayan sevgi eksikliğini düşündürmektedir. Bunun gibi içsel sebeplerin dışında bazı dışsal faktörler de bireyleri İslam’dan uzaklaştırmıştır.

Dünya dinlerinde iki türlü tanrı anlayışı olduğunu savunan Jay Mcdaniel’e (2007) göre İbrahimî dinlerdeki tanrı anlayışı dikey olup bireyin üstünde konumlandırılır. Budizm ve Hinduizm gibi dinlerde ise yatay bir tanrı anlayışı hâkim olup, bu tanrı bireyin içinde ve etrafındadır. İbrahimî dinlerde bu iki kutsallık birbirini tamamlar. Örneğin İbrahimi dinlerde insanlar, yaratıcı Tanrı’nın Ruhü’nün yeryüzünde ve her bir canlının içinde, onun canlandırıcı nefesi olarak bulunduğunu söylerler. Ruh’un gerçekten Tanrı olduğunu vurgularlar, bu da Tanrı’nın gerçekten yeryüzünde ve onun birçok yaşam biçiminde olduğu anlamına gelir. Yatayda dikey olanı bulurlar (s. 29-30). Katılımcılar özelinde ise Müslüman iken Tanrı ile kurdukları ilişki dikey olup, onların dışında ve yukarısında iken, yeni dinlerinde Tanrı yanlarında ve içlerinde bir konumda bulunmaktadır. Bu nedenle Tanrıyla kurdukları ilişki biçiminin daha içten olduğunu söylemek mümkündür.

Dinin aktarıcısı olan peygamberler, dine inananlar için oldukça önemlidir. Katılımcılar, her iki dinlerinde de bu farklılığa tanık olarak görüşlerini ifade ettiler. Özellikle Muhammed peygamberin insan olması, evlilik ve savaşları onları İslam’la ilgili şüphelere sevk etmiştir. Katılımcılar, İsa peygamber ile Muhammed peygamber arasında da farklılık olduğunu düşünmektedirler. Onlara göre İsa insan olmadığı için her türlü hatadan uzaktır. Oysa Muhammed peygamber insandır ve çeşitli hatalar yapmış, savaşlara katılarak günah işlemiştir.

“Muhammed diye bir kişinin yaşadığı bile belli değil aslında. Ama İsa Mesih yaşadı ve asla ne savaştı ne de biriyle münakaşaya girdi.” (Güven)

“Belki kafası çalışan zeki biri ama o kadar.” (Yakup)

“Öyle birinin yaşamış olduğu bile şüpheli.” (Işık)

“Bir insandı o. Hatalar da yapmıştı. İsa ise Rab.” (Gülşen)

Toparlayacak olursak, katılımcıların önceki inançlarıyla bağlarının kopmasında öne çıkan sebepler şunlardır: İslamiyet'teki Tanrı'nın korkutucu ve cezalandırıcı imajı (tüm katılımcılar), Müslüman iken Allah'la aralarındaki mesafenin fazlalığı ve dualarına Allah'ın karşılık vermemesi (Gülşen), yoğun ölüm korkusu ve kaygısı (Musa), yaşanan ailevi sorunların yol açtığı boşluk ve zararlı alışkanlıklar (Ahmet), Muhammed peygamberin insanî vasıflara sahip olması, savaşıması ve evlenmesi, Kur'an'ı Kerim hakkındaki şüpheler (Ömer, Güven, Işık).

Antropolog Mary Douglas, “The Active Voice” adlı kitabında sosyal faktörlerin inanç üzerinde etkili olduğunu savunur. Ona göre birey, çoğunluk tarafından dışlanmışsa kaderci ve hayatlarının bilinmeyen güçler tarafından yönlendirildiğine inanacaktır. Piyasa ekonomisi altında yaşayanlar ise otoriteye eleştirel yaklaşarak geleneklere bağlı olmayan bireyler olurlar (Furseth ve Repstad, 2011, s. 225-226). Sahadaki verilere baktığımızda, katılımcıların genellikle genç kesimden oluşması Douglas'ın son sınıflandırmasına uymaktadır. Bu durum, genç kesimin geleneksel ve dayatmacı dinden uzaklaşma nedenlerinden biri olarak yorumlanabilir.

Müslümanların Sözleriyle Davranışlarının Tezatlığı

Katılımcılar bazı Müslümanların sözleri ile davranışları arasındaki tezatlıkların kendilerini İslam'dan uzaklaştırdığını ifade etmişlerdir.

“Örneğin bir insan ‘Peygamberimiz kuru ekmelele sabah öğle akşamı geçiriyordu’ deyip de kendileri masalarında kuş sütü eksikse diğerlerine kanaati tavsiye edip milyon dolarlık arabalara binip en güzel ortamlarda yaşayıp da göstermelik bir ramazan sofrasına, fakirlerin ramazan sofrasına gidip oturmakla olmuyor bu işler.” (Musa)

“Kendini dinden gösteren bazı grupların bazı şahısların yanlış uygulamaları gençler üzerinde etkili olabiliyor olabilir. Örneğin bir insanın öğretilerinde çalmayacaksın dediği halde çalışıyorsa, öldürmeyeceksin yazdığı halde öldürüyorsa bu zıtlıktır. Örneğin ben gelip de Kutsal Kitap'ı elime alıp da öldürmeyeceksin ayetini okuyorum, iki gün sonra gidip sizin gözünüzün önünde adam öldürsem ne düşünürsünüz?” (Alex)

Ömer de İslam konusunda söz sahibi olduğunu iddia eden Türkiye'deki insanların yaptığı kötü davranışların, tarikat yurtlarında meydana gelen tecavüz gibi olayların kendisinin İslam'a mesafesini artırdığını söyledi.

Bu sebeplerle yeni inançlarına adım atanlar, bu inanç yapısını benimsemeleri için birtakım etkinliklere katılmaktadırlar. Bunun, yeni dindeki devamlılıklarını sağlayan önemli bir araç olduğunu söyleyebiliriz. Aşağıdaki saha gözlem notunda, Alfa Çalışma Programı adlı etkinlik üzerinden Hristiyanlığı benimseyen bireylerin bu süreci nasıl deneyimledikleri anlaşılmasına çalışılacaktır.

Alfa Çalışma Programı

Alfa çalışma programı, henüz Hristiyanlığı benimsememiş veya yeni iman etmiş bireylere yönelik temel düzeyde dinî eğitim amacıyla düzenlenen yaklaşık iki saatlik bir etkinliktir. Program, Kolej'de bir binanın giriş katındaki kilisede her hafta farklı bir konuda on bir haftalık periyotlarla devam etmektedir. Diğer Protestan kiliselerinde de benzer şekilde gerçekleşen bu etkinliğe katılanların sayısı

8-13 kişidir. On bir haftalık periyotlarla devam eden Alfa Programı'nın sonunda bir aylık ara verilmektedir. Hristiyanlık hakkında başlangıç seviyesinde temel bilgilerin verildiği bir tanıtım faaliyeti olsa da katılımcılar için bu program, bunun ötesinde fonksiyon görmektedir. Çünkü bu program bir kişinin konuşup, diğerlerinin dinlemesiyle değil, tüm katılımcıların aktif olduğu etkileşimsel bir süreçte ilerlemektedir. Tüm Protestan kiliselerinde haftalık ayinler dışında Kutsal Kitap okuma grupları bulunmaktadır (Bielo, 2009). Protestan toplantıları, metin merkezli yapısıyla ve günlük hayat ile ilişkilendirilen ayetlerle zenginleştirilmiş anlatılardan oluşmaktadır. Katılımcılar da sıklıkla kendi hayatlarında tanık oldukları bazı anlatıları veya mistik olayları bu toplantılarda dile getirmektedirler. Ayrıca onlar Kutsal Kitap'taki bazı tarihsel vakaları günümüzle ilişkilendirilerek anlatılmaktadır. Robert Bellah ve arkadaşları (1996), gruplardaki ortak kimliğin oluşturulmasında bu anlatıların öneminden bahsetmektedirler. Buna göre gruplar için çoğunlukla ortak bir geçmiş önemli olup, gerçek bir gruptan geçmişini unutmayan bir "hafıza topluluğu" olarak bahsedilebilir. Bu geçmişi unutmamak için bir topluluk kendi hikayesini, kurucu anlatısını yeniden anlatır ve bunu yaparken de topluluğun anlamını somutlaştıran kadın ve erkeklerden örnekler sunar. Bir geleneği oluşturan hikayeler, karakter kavramlarını, iyi bir insanın nasıl olduğunu ve bu karakteri tanımlayan erdemleri içerir. Ancak hikâyelerin hepsi örnek teşkil etmez, hepsi başarı ve kazanımlarla ilgili değildir. Gerçek bir hafıza topluluğu, bazen başarıdan daha derin kimlikler yaratan ortak acıların acı hikayelerini de anlatacaktır (s. 177-178).

Alfa Programı'nda ve haftalık ayinlerde, Kutsal Kitap'ta geçmişte cereyan eden olaylar anlatılmaktadır. Geçmişin bugünle ilişkilendirilerek anlatılması, hem grup bilincini ve dini bağlılığı artırmakta hem de ahlaki olarak örneklik oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, katılımcıların deneyimledikleri bazı mistik olaylar da anlatılmaktadır. Böylelikle Alfa'ya katılanlar, dinî ve ahlaki yönden kendilerini geliştirerek bir katılımcının ifadesiyle "birbirlerine teşvik" olmaktadır.

Saha gözlem notlarına değinmek bu noktada önemlidir. Kiliseye girişte sol tarafta duvarda "Tanrı sevgidir" yazılı bir afiş, karşıda mikrofon, kürsü ve duvarın bir tarafında Türk bayrağı, diğer tarafında ahşap bir haç figürü göze çarpmaktadır. Ortada birkaç masanın birleşiminden oluşan uzun bir masanın üzerinde yiyecekler sıralanmıştı. Alfa Programı'nın ilk günü çalışma hakkında orada olanlara bilgi verildi. Sonra masada bulunan ikramlar sohbet eşliğinde yenildi. Saat 19.30'da yaklaşık 20 dakika süren duvara yansıtılan video izlendikten sonra Gürkan (Alfa çalışma programının eşi Özge ile yürütmektedir) ayağa kalkarak, "Sevgili misafirlerimiz, hepiniz hoş geldiniz. Öncelikle herkes kendi isminin baş harfiyle başlayan bir sıfat ile kendisini tanıtsın." dedi ve "Merhaba ben gülümseyen Gürkan." dedikten sonra eliyle sol tarafta bulunan Gülsen'i işaret etti. Sırayla, masanın etrafındakiler kendilerini tanıttı. Sıra bana gelince, "Merhaba ben ferah Figen" dedim. Ardından "Dua etmenin anlamı nedir?" şeklindeki soruyu yönelten Gürkan, iki elini açarak, "Buyurun, konuşma sırası sizde" dedi. Bu aşamadan sonra sırayla herkes fikrini söyledi. Alfa çalışma programında katılımcıların sözlerinde bazı

kavramların daha çok öne çıktığı görülmüştür. Bu kavramların katılımcıların yeni dinlerini benimseme sürecinin anlaşılmasında kılavuz olabileceğini düşünmekteyiz.

Dua- Şifa İlişkisi

Başka bir Alfa toplantısında Gürkan, “Sevgili misafirlerimiz videodan da anlaşıldığı üzere bu haftaki konumuz ‘Tanrı Şifa verir mi?’” diyerek söze başladı. İki elini açarak, “Buyurun, sizin görüşlerinizi alalım” dedikten sonra sözü katılımcılara bıraktı. Buraya ilk defa gelenler konuşmaktan çekiniyorlardı. Ancak ilerleyen günlerde daha rahat bir şekilde konuşuyorlardı. Bu akşam orada bulunanlar şifa için duanın önemli olduğunu, Tanrı isterse en umulmadık zamanlarda en kalıcı hastalıkları iyileştirebileceğini söylediler. Özge başka bir örnek vererek kanser olan Pastörün, Rab İsa’nın inayetiyle iyileştiğini söyledi. Bu sırada doktor Ömer de dikkatli bir şekilde konuşulanları dinliyor, ancak konuşmuyordu. Sonraki hafta Ömer ile yaptığımız görüşmede ona bir doktor olarak kanser gibi bir hastalığın dua ile tamamen yok olacağına inanıp inanmadığını sorduğumda o, eğer insan gönülden ve içtenlikle dua ederse Tanrı’nın onu iyileştireceğine inandığını söyledi. O akşam diğerlerinin aksine kronik öksürüğü olan Gülsen, Tanrı’ya kendisini iyileştirmede için kırıntı olduğunu söyledi. Orada bulunanlar Kutsal Kitap’tan çeşitli ayetleri delil göstererek dua etmeye devam etmesi gerektiğini, eğer Tanrı isterse onu iyileştireceğini söylediler. Ardından bazıları ona doktor tavsiyesinde bulundu.

Bir ara Özge Kutsal Kitap’ı açarak “Bir hardal tanesi kadar imanın olsa şu dağı hareket ettirirsiniz.” ayetini okuyarak Gülsen’i ikna etmeye çalıştı. Ardından şunları söyledi: “Tanrı İsa şifa veren bir varlıktır. Geçmişte birçok topluluk şifa almıştır. Herkes imanı ölçüsünde şifa alacak.” Gürkan söze karıştı:

“Tanrı’dan birçok topluluk şifa almış. Her kesim imanı ölçüsünde şifa almış. Burada inanmamız gereken Tanrı’nın şifa vereceğidir. Şüphe duymamak ve iyileşeceğine inanmak gerekmektedir. Tanrı’nın şifa olacağına çok sıkı bir şekilde inanmıyoruz, ondan şüphe duyuyoruz. Duadaki eksikliğimiz şifamızı engelliyor.”

Yakup da dua etmesine rağmen iyileşmediğini şu şekilde anlattı:

“Her şeyin bir zamanı var. Biz hemen gerçekleşsin istiyoruz. Örneğin benim bir deri hastalığım ortaya çıktı. İman etmeden önce çok sorguladım. Sonra bir rüya gördüm söylemeyeyim şimdi bunu. O rüyadan sonra ikna oldum. Düşündüm ki Tanrı beni böyle görmek istiyor. Ha iyileşmek istiyorum tabii ki. Ama Tanrı ne diyorsa ona razı olmam lazım.”

Genel olarak katılımcılar, dua ile Tanrı’nın kendisine inanan için en iyisini taktir edeceğini düşünmektedirler. Gülsen her ne kadar “Tanrıma kırıntım” dese de kendisiyle yaptığımız görüşmelerde Tanrı’ya içten bağlı olduğunu birçok kere dile getirmiştir. Gruptakiler de dua konusunda oldukça hassasiyet göstermektedirler. Aşağıdaki gözlem notunda bu konuya değinilmiştir.

Bir akşam 40 yaşında bir erkek kendisini orada bulunanlara tanıttıktan sonra Müslüman olduğunu, eskiden öğretmenlik yaptığını ve burayı merak ettiği için geldiğini söyledi. Sonraki hafta program sonunda Ahmet ayağa kalkarak bir sıkıntısı olan varsa istediği taktirde kendisi için

memnuniyetle dua edeceklerini söyledi. Bu adam el kaldırarak sağlık sorunları olduğunu ve duaya ihtiyacı olduğunu söyledi. Masanın diğer tarafında oturan 70 yaşlarında bir kadın da oğlunun alkolik olduğunu ve tedavi olması için ona dua edilmesini istedi. Orada bulunan kadınlar o kadının etrafına; erkekler ise bu adamın etrafına toplanarak ellerini başına, omzuna ve sırtına koyarak gözleri kapalı bir şekilde Türkçe dua etmeye başladılar. Kendisi için dua edilen o adam sessizce ağlıyordu. O, sonraki haftalardaki Alfa programına, Pazar ayinlerine ve Doğu Bayramı ayinine katılmaya devam etti.

Dua ve Kutsal Kitap okuma, katılımcıların en önemli pratiğidir. Böylelikle onlar hem Tanrı'yla hem de birbiriyle bağ kurmaktadırlar. Diğer taraftan tıbbî çözüm bulunamayan ve çaresizlik halinde dua pratiği onlara bir çeşit iyi olma umudu aşılamaktadır.

Affetme ve Sevgi

Alfa programı, katılanların dini bilgisini takviye etmesinin yanı sıra birtakım ahlaki konularda da onlara rehberlik etmektedir. Öyle ki Rab İsa ile her an birlikte olan bir kalpte, nefrete ve öfkeye yer olmaması gerektiğini tüm katılımcılar vurgulamaktadırlar. Örneğin Gülsen, eski eşinden şiddet görmesine rağmen Hristiyanlığı benimsedikten sonra onu affettiğini anlattı:

“Öfkemizi ve nefretimizi eğer Tanrı'ya havale edersek o adil olduğu için bizim hakkımızı daha iyi savunur. Yoksa insanın içinde taşıdığı kin, kişiye yük ve ağırlık olur. Ben ağırlıklarımı Tanrı'ya verdim.”

Katılımcılar genel olarak başkalarına yönelik olarak yoğun bir diğerkamlık duygusu içerisindeyler. Bir dinî grubun içinde bulunma, grup üyeleri arasındaki dayanışmayı sağladığı gibi bireysel olarak da belirli bir ahlaki disiplin ve sınır sunar. Ayrıca bireye güvenlik hissi sağlayarak onun mutlu olmasına katkı sağlar. Aynı inanca sahip olanlarla ortak faaliyette bulunmak hem dayanışmayı sağlar hem de inancın pekişmesine yardımcı olur. Her ne kadar John Reeder (2012) sekülerleşmeyle beraber birçok alanda olduğu gibi ahlak da özerk bir seküler alan olarak düşünülerek dinden ayrı olarak tasavvur edildiğini savunsa da (s. 62), katılımcılardaki ahlaki değerlerin kaynağı din olmaya devam etmektedir.

Salı günleri öğleden sonra, kilise önünde halka çorba ikramı yapılmaktadır. Ekrem'in anlattığına göre kilisenin bulunduğu sokaktan geçerken kilise mensubu bir kadın kendisine gülümseyerek, “Çorba ister misiniz?” diye sormuş. Ekrem: “O kadar nazik, o kadar içtendi ki ablanın sesi, hayır diyemedim ona” dedi. O gün bir kâse çorba içmek için kilisenin kapısından içeri giren Ekrem, bir süre sonra kiliseye daha sık gelmeye başlamış. Onunla tanıştığımızda bir ay önce iman etmişti: “Abla burada kendimi güvende hissediyorum. Çok nazikler. Çok sevecen ve çok içten buradakiler.”

Gülsen ise kiliseye geldiği ilk gün duvarda asılı olan bez afişteki “Tanrı sevgidir.” yazısından çok etkilendiğini anlattı. O gün, Tanrı'nın kendisini sevdiğine ve tüm sorunlarının biteceğine inanmış. Daha sonra hayatında her şeyin düzene girdiğini söyleyen Gülsen, sözlerine şu şekilde devam etti:

“Tanrının bir mucizesi bu. Tanrı beni seviyor ve o gün beni buraya o yönlendirdi.”

Musa da sevginin önemini vurguladı:

“Bir tarafta korku, diğer tarafta sevgi. Zaten hayatım hep korkuyla geçmiş.”

İnsan, diğerleri tarafından sevilme ve değer görme ihtiyacı duyar. Katılımcılar da yeni benimsedikleri dinde en yüce mertebedeki bir varlık tarafından sevildiklerini ve varlık dünyasında kendilerinin de Tanrı katında fark edildiklerine dair güvenlik hissi taşımaktadırlar.

Katılımcıların Tanrı'yla doğrudan iletişim kurarak hissettikleri sevgi, aynı zamanda güvenlik ve geleceğe yönelik umut duygusunu da tetiklemektedir. Katılımcılar birbirini “kardeş” olarak gördüklerini söylediler. Gülsen, kilisedekilerle bir arada olmanın kendisine şifa olduğunu söyledi:

“Mesela ‘Ben bu dünyada niye varım?’ diye içime doğuyorsa Pazar ayınında Pastör bununla ilgili bir şeyler diyor. O an yüreğime dokunmuş oluyor. O an ağlayabilirsin. Kimse yadırgamıyor bunu. Kilise bir çeşit hastane gibi. Haftalık hastalıklarını haftalık olarak tedavi ediyor. Örneğin baş ağrısı çekiyorsan doktora söylersin, sana ‘ilaç kullan’ diyor ya. İyileşiyorsun kiliseye giderek ya da diğer kardeşlerine teşvik oluyorsun. Onlara dua ediyorsun oraya giderek.”

Katılımcılar kendilerini Tanrı'nın yakınında ve gözetiminde hissettiklerinden huzurlu görünmektedirler. Kiliseye her hafta gelmek ve ortak inancı paylaşanlarla fikir alışverişinde bulunmak, onları hem Hristiyanlığa bağlamakta hem de karşı karşıya kaldıkları gündelik problemlere birlikte çözüm bulmaktadırlar. Salı akşamları yemek sırasında başlayan sohbet, iki saat boyunca devam etmektedir. Bu durumda kilise mekândan çok, bir “yer” (Kervankıran vd., 2021) haline gelmektedir. Bir katılımcı “Buraya her hafta babamın evine geliyor gibi mutlu oluyorum.” diyerek kilisenin dinî konuda bilgi aktarıldığı mekândan daha fazla anlamı olduğunu ifade etti. “Baba evi” benzetmesi, korunma, dayanışma ve sığınak anlamlarını çağrıştırmaktadır. Bu bağlamda kilise somut bir mekândan çok, soyut ve geniş anlamlar içermektedir.

Diğer taraftan katılımcılarda hâkim duygulardan biri de umuttur. Onlar her fırsatta gelecekte umutlu olduklarını ve kendilerini güvende hissettiklerini söylemektedirler. Işık'ın ifadesiyle;

“Göklerdeki babamız bizi o kadar çok seviyor ki, oğlunu kurban olarak gönderdi.”

Böylece İsa Mesih'in kurtarıcı olması ve canını feda etmesi, kendisine inananların kurtuluşunu sağlamıştır. Bu inancın benzeri, Şî inancında da bulunmaktadır. Buna göre döndüğünde dünyada adaleti hâkim kılabacak olan Mehdi, aynı zamanda Hüseyin'in intikamını da alacağına olan inançla yoğrularak Şî kolektif belleği inşa edilmiştir (Tek, 2019). Katılımcılar için ise, İsa Mesih çerçevesinde inşa edilen dinî ve dünyevî alanda intikama yer verilmemekte, sevgi ve affetme teması ön planda tutulmaktadır. Onlara göre kin tutmak bedende ağırlık taşımakla eşdeğer olup insana acı verir. Bu nedenle affetmek esastır.

Değişen Nedir?

Din değiştiren bireyler, yeni dinî bilgileri, sembolleri ve pratikleri öğrenerek uygularlar. Aynı zamanda yeni dinin kurumsal boyutlarını anlamlandırır, geçmiş ve şimdiki zamandaki çoklu rolleri, sosyal kimlikleri yeniden yapılandırır (Krotofil vd., 2021, s. 276). Alfa programı dışında günlük hayatlarında dine geniş bir alan ayıran katılımcılar, her fırsatta Kutsal Kitap'tan ayetler okumaktadırlar. Haç şeklindeki kolye, küpe ve bileklik gibi aksesuarlar kullanan katılımcılardan bazıları ise kol, boyun

veya ellerine de benzer dövmeler yaptırmışlardır. Bu şekilde görünür olma çabası içerisinde olan katılımcılar, çevreden herhangi bir tepki almadıklarını dile getirmişlerdir.

“Yaşamımın her anında inancım etkili. Eskiden somurtan ve mutsuz bir şekilde durur, insanlarla iletişim kurmaktan çekinirdim. Artık daha sosyal, dışa dönük biri oldum. Umudum var. Huzurluyum artık. Ben çok acı çektim geçmişte. Bir sineği bile annem evde öldürmek istese hemen engel oluyor alıp dışarı salıyorum artık. İnsan bir sineği yaratamazken bir insan nasıl kolay öldürüyorlar. İsraftan kaçınır oldum. Geçmişimde açlık gördüm. O yüzden şimdi her şeyin kıymetini biliyorum.” (Ahmet)

“Rab hayatımı yönlendiriyor. Örneğin eski ben olsaydım belki zina yapabilirdim. Ama şimdi ben böyle şeylerden çok uzağım. Çünkü rabbim bunu haram kılmış. İncam benim günahın farkına varmamı sağladı. Örneğin yalan söyleyince farkına varıp tövbe ediyorum. Ben rabbin sözünden çıkarım Mesih’in mucizelerinden bereketinden geri kalırım diye çok korkuyorum.” (Gülseren)

Ömer güne mutlaka Kutsal Kitap okuyarak başladığını, bu şekilde Rab İsa ile bağlantı kurduğunu söyledi.

“Eskiden su gibi alkol alırdım. Ancak iman ettikten sonra Rab İsa ve kutsal ruh benimle olduğu için alkol almıyorum.” (Alex)

“Çok denedim, acaba eski kötü alışkanlıklarına dönebilecek miyim diye. Nefret ettim, asla yapamadım, alkol ve uyuşturucu kullanmayı Rab benden uzaklaştırdı.” (Ahmet)

“Eskiden eşime ve çocuklarıma karşı çok kaba ve küfürbazdım. Ama Rab İsa kalbimdeyken nasıl kaba olabilirim.” (Musa)

“Mizaç olarak çok sabırsız ve sinirliyim. İman ettikten sonra dikkat ediyorum sakin kalmaya.” (Ekrem)

Saha gözlemleri ve katılımcı görüşleri analiz edildiğinde bireylerin gerek yeni dinlerine uyum gerekse davranışlarını Hristiyanlığın ilkelerine göre düzenleme çabalarında, kilisedeki ayin ve toplantıların etkisinin olduğu görülmektedir. Küçük bir dinî cemaat olmalarına rağmen, bu öz disiplin hali grup aidiyeti açısından değerlendirilebilir. “Çünkü cemaat duygusu bir anlamda ‘öteki’ni dışlayarak gerçekleştirilen bağlılıktır. Bireysellik ve farklılıklar büyük ölçüde bu tarz cemaatler içerisinde ortadan kaldırılır.” (Bozkurt, 2005, s. 162). Bu bağlamda özellikle Alfa Çalışma Programı, katılanlara gruba aidiyet hissi yaşatmasının yanı sıra, program boyunca etkileşimli bir şekilde ilerleyen akış sayesinde onlara duygularını açığa çıkarma, sorunlarını konuşarak rahatlama ve iç huzuru da sağlamaktadır. Böylece Hristiyan bireyin gündelik yaşamındaki memnuniyet düzeyi de artmaktadır.

SONUÇ

2022 Ekim-2023 Nisan ayları arasında gerçekleştirilen bu çalışmada, Ankara’da Müslümanlık’tan vazgeçerek Hristiyanlığı benimseyen bireylere odaklanılmıştır. Araştırmanın temel problemi, bireylerin çoğunluk bir dini gelenekten ayrılarak sayıca az mensuba sahip bir dinî geleneği nasıl deneyimledikleridir. Çalışmada, nitel yaklaşım desenlerinden biri olan etnografi kullanılmıştır. Böylece katılımcı gözlemci olarak saha ile yoğun etkileşim sağlanmış ve grubun anlam dünyası derinlemesine anlaşılmasına çalışılmıştır.

Literatürde görülen boşluğa katkı sunmasını umduğumuz bu çalışma, inanma ve bağlanma ihtiyacının birey için önemli olduğuna dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırma sahası özelinde kurumsal bir dinî gelenekten ayrılarak o dinle bağlarını koparan bireylerin, en nihayetinde başka bir dine bağlandıkları konusuna odaklanılmıştır. Zira günümüzde insanların dinden uzaklaştığı, din dışı farklı oluşumlara yöneldiği veya anlam arayışını dinin uzağında aradığı şeklindeki yorumların aksine, din güçlü bir anlam sistemi olarak varlık göstermektedir.

Bu makalede, modern toplumda dinin konumu ve din değiştirme olgusu konusundaki bazı görüşler ele alındıktan sonra katılımcıların din değiştirme hikâyeleri üzerinden onların yeni inançlarını benimseme durumları analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, kilisenin önemli etkinliği olan Alfa Çalışma Programı hakkındaki gözlem verilerine değinilmiştir. Bu çerçevede gözlem notları ve katılımcı ifadelerinde öne çıkan bazı kavramların, Hristiyanlığı benimseyen bireylerin yeni dinlerini içselleştirmelerinde önemli etkileri olduğu görülmüştür.

Katılımcıların din değiştirmelerinde bazı etkenler göze çarpmaktadır. Buna göre, bir kısmının Hristiyanlığı benimsemeden önce İslam'la bağları kopmuştur. Bir kısmı ise Müslüman iken (Işık, Gülsen ve Güven) inançlı olmalarına rağmen mevcut dinlerinden memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Kur'an'daki savaş ve kadınlarla ilgili ayetler; Muhammed peygamberin çok eşliliği ve savaşması gibi konular, katılımcıların hâlihazırda İslam'dan kopuşlarını hızlandırmış ve meşrulaştırmıştır. İslamiyet'le bağı zaten kopmuş olanlar için Hristiyanlığın sevgi mesajının cazip geldiği görülmektedir. Ayrıca yeni dinin görece esnek ve daha çok ahlaki boyutunun öne çıkması, onların bu dini daha anlamlı bulmalarına neden olmuştur. Buna ek olarak İslamiyet'teki bazı dinî yapılaşmaların tutarsızlığı ve dindar bilinen kimselerin olumsuz davranışları, bireylerin İslam'dan uzaklaşmalarında etkili olduğu veya İslam'a yaklaşmalarına engel olduğu gözlemlenmiştir. Bu da günümüzün çoğulcu dünyasında, kurumsal dinlerin o dine inanmak isteyenleri ikna etmedeki handikaplarını göz önüne sermektedir.

Genel olarak sahada İslam'ın şiddet ve savaş dini olduğu düşüncesi, Muhammed peygamberin savaşlara katılması ve çok kadınlı evliliği gibi konulara ek olarak, katılımcıların “Sevgiyi Hristiyanlık'ta buldum”, “Tanrı ile konuşabiliyorum” “Günahlardan kurtuldum” gibi klişe ifadeleri göze çarpmaktadır. Aslında din değiştirme tecrübesi bireysel bir değişim süreci olup herkesin farklı hikâyesi bulunmaktadır. Katılımcıların dinî tercihlerini haklılaştırmak için bu ifadelere başvurmuş olabildikleri de göz önüne alınmalıdır. Aynı zamanda bireysel yaşanan kopma, travma, psiko-sosyal yaşanmışlıklar farklı tepkisel ifadelerle önümüze çıkmaktadır.

Hristiyanlığı benimsedikten sonra kiliseyle iletişimleri artan katılımcıların genel profili göz önüne alındığında, şehrin anonim yapısı içerisinde yeni dinlerinin onlara sığınak olarak destek olduğu görülmektedir. Yapılan etkinlikler onları hem kiliseye hem de birbirine bağlayan önemli ağlardan birisi haline gelmiştir. Onların sık vurguladıkları kavramların sosyal hayatlarındaki karşılıklarına bakacak olursak, affetmekle yükünü Tanrı'ya verdiğini düşünen Hristiyan birey, ağırlıklarından kurtularak,

geçmişte kendisine kötülük yapan kişiyi zihninde taşımaktan kurtulduğunu ifade etmiştir. Hafifleyen birey daha huzurludur artık. Son yıllarda özellikle büyükşehirlerde yaygınlaşan iyi yaşam ve yoga grupları gibi spiritüel akımları benimseyenlerle bazı yönlerden benzerlikleri bulunan katılımcıların, “Rab İsa bizimleyken içimizde günah ve kin tutmamalıyız” ifadesi bir arınma terapisi gibidir. Rab İsa’yla bağlantı içerisinde olan ve bu bağı kopartmak istemeyen birey, daha fazla dua etmeye çabalamakta olup ahlaki olarak da doğru davranışta bulunmaktadır.

Aynı dinin içerisinde mezhep değiştirmek bile zaman zaman yakın çevrenin tepkisine sebep olabilmektedir (Balamir, 2023b). Katılımcılar ise din değiştirmelerinden dolayı yakın çevrelerinden herhangi bir olumsuz tepki almamışlardır. Eski çevreleriyle bağları kopmasa da yeni arkadaşlıklar kurarak yeni bağlılıklar geliştirmişlerdir. Örneğin Alex, yeni arkadaşlık ilişkilerini şu şekilde tanımladı: “Burada yeni arkadaşlıklar edindim. Yeni arkadaşlar demeyeyim de kardeşler diyeyim. Artık bir sürü kardeşim var.” Katılımcılar birbirine hitap ederken “kardeş” kelimesini kullanmaktadırlar. Ahmet bu konuda şunları söyledi: “Buradakiler de tüm insanlar da kardeşlerdir. Çünkü aynı atadan geliyoruz. Biz buradakileri de kan bağı ile değil, inancımızdan dolayı kardeş olarak görüyoruz.”

Görüldüğü gibi, kilise bünyesindeki bu grubun duygusal ve maddi anlamda dayanışma içerisinde olmalarını sağlayan en önemli etken dindir. Din, insanlar arasındaki uyumu sağlayarak insanların ortak inanç çerçevesinde bir araya gelmelerini sağlamaktadır. Aynı zamanda inançlı olmak bireye sağladığı psikolojik faydaların yanı sıra bir grubun içinde olmak da rahatlık ve güvenlik hissi vermektedir.

Katılımcıların Hristiyanlığı benimseme hikâyelerine baktığımızda, dinî geçmişlerinin birbirinden farklı olduğunu görmekteyiz. Bir kısmı Ahmet ve Alex örneğinde olduğu gibi Hristiyanlığı benimsemeden önce İslami pratiklerden uzakken; Güven, Melek, Işık, Gülşen ve Ömer’in dini sosyalleşmelerinde bir problem görünmemektedir. Gülşen’in şu ifadesi çarpıcıdır: “Müslüman iken Allah’a o kadar yakındım ki, sanki göbek bağımla Allah’a bağlanmış gibiydim.” Ekrem, Yakup ve Musa ise Müslüman iken dinî pratiklerini yerine getirmeseler de inançlı olduklarını ifade etmişlerdir. Bu veriler din değiştirme olgusunun duygusal, toplumsal ve çevresel faktörlerin ışığında yorumlanması gereken çok boyutlu bir olgu olduğunu göstermektedir.

Katılımcılar, yeni dinlerinde otoriteden bağımsız değillerdir. Otorite figürü olarak insanî olmayan uhrevî Rab İsa’nın sevgi temalı otoritesine boyun eğilen özel bir dindarlık çeşidi görülmektedir.

Din modern hayatın çeşitli sorunlarıyla başa çıkmasında bireye destek olarak, ona sığınmak sağlar. Ayrıca din, teodise sağlayıcı bir olgu olarak insanın düzen arayan bir varlık olmasından dolayı çevresindeki kötülükleri anlamlandırmasında bireye kolaylık sağlar. Acı veya afet durumlarında dinin sağladığı anlam sağlama işlevi daha da önemli hale gelmektedir. Her ne şekilde açıklanırsa açıklansın

din, insanın sosyal olarak var olmasında ona anlam ve ahlaki bir yol göstermek üzere çeşitli formlarda var olmaya devam etmektedir.

Çalışmada günümüzde dinin geleneksel olarak aileden aktarılan bir olgu olmaktan çok, bir tercih olarak seçilebildiği veya ondan vazgeçilebilir olduğu görülmüştür. Türk halkının sekülerleştiği veya dindarlaştığı şeklindeki toptancı yorumlar yerine yapılacak nitel çalışmalar ile daha sağlıklı veriler elde edilebilir. Bu çalışmadaki veriler, dinin farklı bir inancı benimseme şeklinde de olsa bireyler için güçlü bir anlam sağlayıcı özelliğini göstermektedir. Ayrıca anlam arayışı bireyin hayatının bir döneminde başlayıp biten bir aralıkta değil, bireyin tüm yaşamı boyunca da devam eden bir süreçte cereyan edebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı/ Contribution Statement

Çalışmaya tüm araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır. / All researchers contributed equally to the study

Destek ve Teşekkür Beyanı/ Funding Statement and Acknowledgements

Araştırma kapsamında herhangi bir destekten yararlanılmamıştır. / This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Çatışma Beyanı /Declaration of Competing Interest

Çıkar çatışması bulunmamaktadır. / There is no conflict of interest.

Etik Onay/ Ethics Committee Approval

Etik kurul onayı alınmıştır. / Ethics committee approval was obtained for this study.

Kaynaklar

- Akşit, B., Şentürk, R., Küçükural, Ö., ve Cengiz, K. (2020). *Türkiye’de dindarlık: Sosyal gerilimler ekseninde inanç ve yaşam biçimleri*. İletişim Yayınları.
- Asad, T. (1996). Comments and conversion. Peter van der Veer (Ed.), *Conversion to modernities: The globalization of Christianity*. Routledge.
- Balamir, F. (2023a). Bir nitel yaklaşım deseni olarak etnografi. *Journal of Social Sciences/Toplum Bilimleri Dergisi*, 17(34). <https://doi.org/10.29228/tbd.2007.68955>
- Balamir, F. (2023b). *Türkiye’de Şii olmak: Etnografik bir araştırma*. Gazi Kitabevi.
- Bellah, R. N., Madsen, R., Swidler, W. M., & Tipton, S. M. (1996). *Habits of the hearts: Individualism and commitment in the American life*. University of California Press.
- Berger, P. L. (2011). *Kutsal şemsiye: Dinin sosyolojik teorisinin ana unsurları* (A. Coşkun, Çev.). Rağbet Yayınları.
- Bielo, J. S. (2009). *Words upon the word. An ethnography of evangelical group bible study*. New York University Press.
- Bozkurt, V. (2005). *Değişen dünyada sosyoloji temeller kavramlar*. Aktüel Yayınları.
- Bruce, S. (2015). Sekülerleşme: Sistematik bir betimleme. In M. A. Kirman ve İ. Çapcıoğlu (Eds.), İ. Çapcıoğlu (Çev.), *Sekülerleşme: Klasik ve çağdaş yaklaşımlar* (s. 25-44). Otto Yayıncılık.
- Casanova, J. (2014). *Modern dünyada kamusal dinler* (M. M. Şahin, Çev.). Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Cengiz, F. Ç. (2020). Sekülerleşme kavramını Türkiye üzerinden sorgulamak. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 23(6), 34-66. <https://doi.org/10.18490/sosars.818953>
- Cengiz, K., Küçükural, Ö., ve Gür, H. (2022). *Türkiye’de spiritüel arayışlar: Deizm, yoga, budizm, meditasyon, reiki vb.* İletişim Yayınları.
- Çayır, C. (2008). *Türkiye’de din değiştirip hristiyanlığa geçişin psiko-sosyal etkenleri* [Doctoral dissertation, Bursa Uludağ University Social Science Institute]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Çevik, M. L. (2023). Etnisite-din ilişkisi: Kürtlerde dinsel bireycilik. *The Journal of Mesopotamian Studies*, 8(1), 63-92. <https://doi.org/10.35859/jms.2023.1265115>
- Dilben, F. (2021). Aşına olunan beş vakitli gün: Mütedeyyin erkeklerin sekülerleşme pratikleri. *Moment Dergi Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 8(1), 88-105. <https://doi.org/10.17572/mj2021.1.88105>
- Ertit, V. (2015). *Endişeli muhafazakârlar çağı: Dinden uzaklaşan Türkiye*. Orient Yayınları.
- Ertit, V. (2019). *Sekülerleşme teorisi: Sekülerleşen Türkiye’nin analizi*. Liberte Yayınları.
- Ete, H., ve Yargı, A. (2023). *Türkiye’de dindarlık algısı*. Sabancı Üniversitesi, İstanbul Politikalar Merkezi.
- Furseth, I., ve Repstad, P. (2011). *Din sosyolojisine giriş: Klasik ve çağdaş kuramlar* (İ. Çapcıoğlu ve H.

- Aydınalp, Çev.). Birleşik Yayınları.
- Gooren, H. (2010). *Religious conversion and disaffiliation: Tracing patterns of change in faith practices*. Springer.
- Hervieu-Léger, D. (2000). *Religion as a chain of memory*. Rutgers University Press.
- Hökelekli, H. (2001). *Din psikolojisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Katznelson, I., & Miri, R. (2016). Introduction. In Ira Katznelson & Rubi Miri (Eds.), *Religious conversion: History, experience and meaning*. Routledge, Taylor Francis.
- Kervankıran, İ., Kurnaz, Z., ve Başçı, E. (2021). Bir yer olarak göbeklitepe'nin ötekileş(tiril)en son sakinleri. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 24(3), 29-63. <https://doi.org/10.18490/sosars.1014205>
- Kirman, M. A. (2010). *Yeni dini hareketler sosyolojisi*. Birleşik Kitabevi.
- Kirman, M. A. (2016). *Din sosyolojisi sözlüğü*. Karahan Yayınları.
- Kirman, M. A. (2022). *Yeni dini hareketler sosyolojisi*. Nobel Yayıncılık.
- Krotofil, J., Piela, A., Katarzyna Górak-Sosnowska, & Abdallah-Krzepkowska, B. (2021). Theorizing the religious habitus in the context of conversion to islam among polish women of catholic background. *Sociology of Religion A Quarterly Review*, 82(3), 257-280. <https://doi.org/10.1093/socrel/srab002>
- Lofland, J., & Stark, R. (1965). Becoming a world-saver: A theory of conversion to a deviant perspective. *American Sociological Review*, 30(6), 862-875. <https://doi.org/10.2307/2090965>
- Luckmann, T. (2016). *Görünmeyen din: Modern toplumda din sorunu* (A. Coşkun, F. Aydın, & O. Coşkun, Çev.). Rağbet Yayınları.
- McDaniel, J. (2007). Ecotheology and world religious. In Laurel Kearns & Catherine Keller (Ed.), *Ecospirit: Religions and philosophies for the earth*. Fortham University Press.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Nobel Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Pegem Akademi Yayınları.
- Rambo, L. R., & Farhadian, C. E. (1999). Converting: Stages of religious change. In Cristopher Lamb & M. Darrol Bryant (Eds.), *Religious conversion: Contemporary practices and controversies*. Cassell.
- Reeder, J. (2012). Din ve ahlak. In İhsan Çapcıoğlu (Eds.), Önder Bilgin ve Selçuk Erincik (Çev.), *Din sosyolojisi: Yaşadığımız dünya*. İmge Yayınları.
- Tan, H. N. (2023). Allah algısı açısından 4.ve 5. sınıf dkab ders programı ve kitaplarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 64(2), 659-697. <https://doi.org/10.33227/auifd.1352361>
- Tek, A. (2019). *Kolektif bellekte kırılma ve yeniden inşa olarak kербela yası*. Monograf.
- Wilson, B. (2015). Sekülerleşme. In I. Çapcıoğlu, M. A. Kirman (Eds.), ve Ali Bayer (Çev.), *Sekülerleşme: Klasik ve çağdaş yaklaşımlar* (s., 9-24). Otto Yayıncılık.

Zavalsız, Y. S. (2011). *Türkiye’de hıristiyan olan müslümanlar: psiko-sosyolojik bir araştırma (1990–2010)*
(Doctoral Dissertation, Marmara University, Turkey)

Ek-1

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 19/12/2022

Toplantı Sayısı : 23

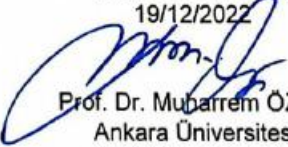
Karar Sayısı : 282

282- Üniversitemiz İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Selman YILMAZ'ın danışmanlığını yaptığı, Dr. Figen BALAMİR'in "Bir Fenomen Olarak Din Değişirme: Ankara'da Bir Protestan Kilisesi Bağlamında Müslümanlıktan Vazgeçerek Hristiyanlığı Benimseyenlerle İlgili Nitel Bir Araştırma" başlıklı bireysel araştırma projeniz ile ilgili 18.11.2022 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi bölümü Doç. Dr. Selman YILMAZ'ın danışmanlığını yaptığı, Dr. Figen BALAMİR'in "Bir Fenomen Olarak Din Değişirme: Ankara'da Bir Protestan Kilisesi Bağlamında Müslümanlıktan Vazgeçerek Hristiyanlığı Benimseyenlerle İlgili Nitel Bir Araştırma" başlıklı bireysel araştırma projeniz ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR

19/12/2022

Prof. Dr. Muhtarrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı